

İLKÖĞRETİMDE KULLANILAN MÜZİK DERS KİTAPLARININ UYGULAMADAKİ İŞLEVSELLİĞİ

Feyzan Melike Göher*

Giriş

Okul eğitimin her aşamasında olduğu gibi, ilköğretimde de ders kitapları, eğitim sürecine katkı sağlayan en önemli araçlardandır. Ders kitapları, mevcut müfredatın işlenmesinde ve hedeflenen davranışların öğrencilere kazandırılmasında öğretmene büyük destek verir. Ancak bu destek, kitabın mevcut ihtiyaçlara verdiği cevap, içeriği, konuların doğru sıralanışı oranında sınırlıdır.

Tüm dersler için olduğu gibi müzik dersinde de kullanılan kitapların, uygulamadaki işlevselliği çok önemlidir. İhtiyaca cevap veren bir müzik ders kitabı, gerek üniteleri gerekse barındırdığı şarkı dağarcığı bakımından, öğretmene yardımcı bir araç olacaktır. Ancak ilköğretimde görev yapan müzik öğretmenleriyle yapılan ön görüşmelerden elde edilen sonuç, kullanılmakta olan müzik ders kitaplarının, derslerdeki ihtiyacı yeterince karşılayamadığı yönünde oldu. Bu araştırma, ilköğretimde kullanılan müzik ders kitaplarından eğitim süreci içinde ne ölçüde faydalandığının, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin kitaplardaki konuları işlemeye ne kadar yeterli olduğunun, müzik ders kitaplarından yeterince yararlanılamadığı sonucuna ulaşıldığı takdirde bu durumun nedenlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Bitlis, Eskişehir, Erzurum, İstanbul, İzmir, Muğla, Niğde, Osmaniye, Samsun, Sivas, Trabzon illerinde devlet ilköğretim okullarında görev yapmakta olan toplam 100 müzik öğretmenine anket uygulanmış ve onların da görüşleri ışığında durumla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

2. Bulgular ve Yorum

Giriş bölümündeki görüşler doğrultusunda, müzik öğretmenlerine, müzik ders kitaplarındaki içeriği planlanan sürede öğrencilerine ne ölçüde öğretebildikleri sorusu yöneltilmiştir. Tablo 2.1. bu soruya verilen cevapları yansıtmaktadır.

Tablo 2.1. Müzik Öğretmenlerinin Müzik Ders Kitaplarındaki İçeriği Planlanan Sürede Öğrencilerine Öğretme Durumları

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tamamen	0	0

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Büyük Ölçüde	17	17
Kısmen	52	52
Çok Az	26	26
Hiç	5	5
Toplam	100	100

Tablo 2.1.'de ankete katılan müzik öğretmenlerinin hiç birinin, müzik ders kitaplarındaki içeriği öğrencilerine tam olarak öğremediği görülmektedir. İçeriği büyük ölçüde öğretebildiğini ifade eden öğretmenler % 17, kısmen öğretebildiğini belirten öğretmenler ise % 52'lik bir orana sahiptir. Tablo, müzik öğretmenlerinin % 26'sının, ders kitaplarındaki içeriği öğrencilerine çok az öğretebildiğini, % 5'inin ise hiç öğremediğini ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda, müzik ders kitaplarındaki içeriğin, öğrencilere tam olarak öğretilmemesinin neden ya da nedenleri araştırılmıştır. Tablo 2.2.'de müzik öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri belirtilmiştir. Ankete katılan her öğretmen, sorun olarak gördüğü birden çok problemi belirtebildiği için, Tablo 2.2.'de verilerin sadece frekans dağılımı verilmektedir.

Tablo 2.2. Müzik Ders Kitaplarındaki İçeriğin Öğrencilere Tam Olarak Öğretilmemeye Nedenleri

Nedenler	Frekans (f)
Haftalık müzik ders saatinin yetersizliği	98
Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin yetersizliği	95
Müzik ders kitaplarının içeriğindeki sorunlar	86

Ankete katılan müzik öğretmenlerinin 98'i ders kitaplarındaki içeriğin öğrencilere öğretilmesi için haftalık bir saat olan müzik dersinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Müzik dersine ayrılan bir saatlik sürede, şarkı öğretimi, çalgı eğitimi ve nazari bilgilerin hepsinin gerekli şekilde işlenmesinin mümkün olmadığı konusunda, ankete katılan hemen hemen tüm müzik öğretmenleri hemfikirdir.

Haftada bir saat olan müzik dersinin yetersiz olduğunu belirten 98 müzik öğretmenine, müzik ders kitaplarındaki içeriğin uygulanabilmesi için, haftalık müzik ders saatinin kaçta çıkması gerektiği ya da kaçta çıkabileceği sorusu yöneltilmiştir. 98 müzik öğretmenin 92'si (% 93,8) haftada iki saat müzik dersinin yeterli olacağı cevabını vermişlerdir. Bu cevabı veren öğretmenlerin % 56'lık bir bölümü, haftalık müzik ders saatinin, üç saat olması gerektiğini ancak diğer derslerin süreleri de göz önünde bulundurulduğunda en az iki saatin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Ders saatinin yetersiz olduğunu belirten 98 müzik öğretmeninden 6'sı ise, müzik derslerinin, haftada 3 saate çıkması durumunda ders kitaplarındaki içeriğin öğretilmesinin büyük ölçüde mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.

Müzik ders kitaplarındaki içeriğin öğrencilere tam olarak öğretilmemesinin bir diğer önemli nedeni olarak, müzik derslerinin ilköğretimin ilk yıllarında müzik öğretmenleri tarafından verilmemesi, dolayısıyla, öğrencinin dördüncü sınıfa geldiğinde hazır bulunuşluk düzeyinin yetersizliği gösterilmiştir. Ülkemiz ilköğretimlerinde, müzik öğretmenleri, müzik derslerine yakın zamana kadar altıncı sınıftan itibaren girebilmekteydiler. Son yıllarda, ilköğretim dördüncü sınıftan itibaren müzik derslerine girebilen müzik öğretmenleri, bu durumun da yetersizliğinden yakınmaktadır. Ankete katılan 100 müzik öğretmeninden 95'i, ilköğretimin ilk üç yılında müzik derslerinin gerektiği gibi işlenmediğini ifade etmişlerdir. Bu görüşte olan öğretmenlere, ilköğretimin ilk üç sınıfında verilmesi gereken müzik eğitiminin yetersiz olma nedeni ya da nedenleri sorulmuştur. İlköğretimin ilk üç yılında müzik derslerini işleyen sınıf öğretmenlerinin, müzik derslerinde başka dersler işlemeleri ve sınıf öğretmenlerinin müzik alanındaki bilgi ve yetenek eksiklikleri bu soruya verilen yanıtlardır.

Müzik ders kitaplarının içeriğinin öğrencilere tam olarak öğretilmemesinin nedeni olarak, müzik ders kitaplarındaki içeriği işaret eden toplam 86 müzik öğretmenin bu konudaki açıklamaları Tablo 2.3.'de görülmektedir. Her müzik öğretmeni birden çok sorunu ifade etmiştir.

Tablo 2.3. Müzik Ders Kitaplarındaki İçeriğin Eksik / Yanlış Bulunan Yönleri

Eksik / Yanlış Bulunan Yönler	Frekans (f)
Şarkılar çocuğun yaşına uygun değil	75
Çalgı eğitimine yer verilmiyor	72
Konular ağır	63
Çocukların müzikal yaratıcılığını geliştirmiyor	22

Kitap yazarları kendi bestelerini kullanıyor	11
Şarkılar ve Türküler az	8
Konuların sıralanışı yanlış	7
Konu ile ilgili görsel imgeler, resimler az	6

Müzik ders kitaplarındaki içeriği eksik ya da yanlış bulan 86 müzik öğretmenin en çok üzerinde durduğu konu, ders kitaplarında yer alan şarkıların çocuğun yaşına uygun olmadığıdır. Özellikle üst sınıf öğrencilerinin, oyun, okul sevgisi, hayvan sevgisi gibi konuları işleyen şarkıları söylemek istemedikleri, bu şarkıları küçük çocuklara göre buldukları ifade edilmiştir. Müzik öğretmenlerinin 72'si ise müzik ders kitaplarında çalgı eğitimine hiç yer verilmediğini, özellikle flüt eğitiminin bu kitaplarda yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, ders kitaplarındaki konularının çok ağır olduğu 63 müzik öğretmeni tarafından ifade edilmiştir. Dördüncü sınıfa geldiğinde belli bir müzik birikimine sahip olduğu düşünülen öğrencilere göre yazılmış olan müzik ders kitapları, henüz notaların dizek üzerindeki yerlerini bile bilmeyen öğrencilere çok ağır gelmektedir. Zincirin ilk halkaları eksik olunca öğretmenler ders kitaplarını takip etmekte zorlanmaktadır. Haftalık bir saat olan müzik dersinde bu açık kapatılamamakta, basit tartımlarla bile tanışmamış öğrencilere, karışık tartımlar ; incelik kalınlık kavramı öğretilmemiş öğrencilere, sesler arasındaki duruculuk-yürüyüclük ilişkileri, ezgi bölümleri, daha sonraki yıllarda ise şarkı biçimleri, tonal özellikler, makamsal özelliklerin öğretilmesi gerçekleşmemektedir. Müzik ders kitaplarının, çocuğun müziksel yaratıcılığını geliştirici faaliyetlerden yoksun olduğunu 22 müzik öğretmeni belirtmiştir. Ders kitaplarında yer alan bazı şarkıların, kitabın yazarı tarafından bestelenerek kitap içeriğine alındığını, ancak bu şarkıların kimi zaman kolay öğretilmeyen ve müzikal olmayan şarkılar olabildiğini belirten müzik öğretmeni sayısı ise 11'dir. Şarkıların ve türkülerin artması gerektiğini ve her konuda birden çok şarkı ya da türkü olması gerektiğini 8, konuların sıralanışının yanlış olduğunu 7, ders kitaplarında konularla ilgili görsel imgelerin, resimlerin az olduğunu 6 müzik öğretmeni belirtmiştir.

Ankete katılan müzik öğretmenleri, müzik ders kitaplarında çalgı eğitimine hemen hemen hiç yer verilmemesi ve şarkı dağarcığının yetersiz bulunması nedeniyle, müzik ders kitapları dışında, blok flüt eğitim kitapları ve çocuk şarkıları kitaplarını sıkça kullandıklarını ifade etmişlerdir. Müzik ders kitaplarının içeriği ile ilgili belirtilen bu sorunlarına yanında en az bir müzik öğretmeni tarafından ifade edilen diğer görüşler ise şöyledir:

Ders kitaplarında nota öğretimine daha çok yer verilmeli.

Ders kitaplarında Türk ezgilerine daha çok yer verilmeli.

Ders kitaplarındaki üniteler ve şarkılar önemli gün ve haftalara uygun olmalı.

Kitaplardaki şarkılarda öğretmen için piyano eşlikleri bulunmalı.

Müzik terimleri öğretilirken, Türkçe ve evrensel terimler aynı anda öğretilmeli (orta hızda ve moderato gibi)

Kitaplardaki konular ve şarkı dağılımı bölgelere göre yazılmalı.

Çağcıl yeni bir şarkı dağılımı yaratılmalı.

Enstrüman tanımları ve resimlerine daha çok yer verilmeli.

Ton ve makam tanımları, daha basit ifade edilmeli.

Ders kitabındaki şarkıları içeren CD'ler hazırlanarak, kitapla birlikte verilmeli.

Müzik öğretmenleri iki yıl öncesine kadar, derslerde işleyecekleri müzik ders kitaplarını seçebilme özgürlüğüne sahip olduklarını, ancak son iki yıldır, diğer derslerde olduğu gibi, müzik derslerinde de işlenecek ders kitabının, her sınıf için bir tane belirlenerek okullara yollandığını ifade etmişlerdir. Müzik öğretmenlerine, ders kitaplarını seçme şanslarının olmamasının, içeriğin uygulanmasını ne ölçüde etkilediği sorusuna verilen yanıtlar Tablo 2.4.'te görülmektedir.

Tablo 2.4. Müzik Ders Kitaplarını Seçme Şansının Olmamasının Kitapların İçeriğinin İşlenmesini Etkileme Durumu

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tamamen	15	15
Büyük Ölçüde	43	43
Kısmen	30	30

Çok Az	11	11
Hiç	1	1
Toplam	100	100

Tablo 2.4.'te müzik öğretmenlerinin % 43'lük bölümünün, ders kitaplarındaki içeriğin tam olarak uygulanamamasında, kitapları seçme şanslarının olmamasının büyük ölçüde etkili olduğunu belirttikleri görülmektedir. Seçme şanslarının olmamasının kitapların içeriğini uygulamada tamamen etkili olduğunu belirten öğretmenlerin oranı %15, kısmen etkili olduğunu belirten öğretmenlerin oranı %30, çok az etkilediğini belirten öğretmenlerin oran %11, hiç etkilemediğini belirten öğretmenlerin oranı ise %1'dir.

Müzik öğretmenleri yukarıda belirtilen konular dışında, gerek idarecilerin gerekse öğrenci velilerinin müzik dersini önemli dersler arasında görmemeleri, bu düşüncenin öğrenciye de yansması, söz konusu durumun müzik derslerindeki verimi, dolayısıyla müzik ders kitaplarındaki içeriğin yeterince uygulanmasını etkilediğini belirtmişlerdir. Müzik öğretmenleri, birinci sınıftan itibaren işlenecek olan etkili bir müzik eğitimi ile öğrencilerin bu konudaki düşüncelerinin daha kolay aşılabileceğini ifade etmişlerdir.

3. Sonuç ve Öneriler

İlköğretimde kullanılan müzik ders kitaplarının uygulamadaki işlevselliğini araştıran bu çalışma, müzik öğretmenlerinin müzik ders kitaplarından eğitim süreci içinde yeterince faydalanamadığını ortaya koymuştur. Bu durum, gerek ders kitaplarının içeriğinden gerekse diğer nedenlerden kaynaklanmaktadır. Haftalık 1 saat olan müzik dersinin yetersizliği, ilköğretimin ilk üç sınıfında müzik derslerinin sınıf öğretmenleri tarafından yeterince işlenememesi ya da müzik ders saatlerinde başka derslerin işlenmesi, dolayısıyla öğrencilerin dördüncü sınıfa geldiklerinde, dördüncü sınıf müzik kitaplarındaki içeriği öğrenebilecek hazır bulunuşluk düzeyine sahip olmamaları, müzik ders kitaplarının içeriğinden kaynaklanmayan nedenler arasında en sık belirtilenlerdir. Haftalık müzik dersinin en az 2 saate çıkarılması ve müzik öğretmenlerinin ilköğretimin ilk yılından itibaren müzik derslerini işlemeleri, ders kitaplarının içeriğinin öğrencilere yeterince öğretilmesinde önemli bir etken olacaktır. Ancak mevcut müzik öğretmeni ihtiyacına rağmen, mezun olan öğretmenlerin çok az sayıda atanması, müzik dersine pek çok yerde sadece ilk üç sınıfta değil, daha sonraki sınıflarda da başka branş öğretmenlerinin girmesine yol açmaktadır. Müzik öğretmenlerinin birinci sınıftan itibaren müzik dersine girebilmeleri ve ders saatinin iki saate çıkarılması için, müzik öğretmeni açığının kapatılması

konusu önceliklidir. Bu noktada KPSS sınavının niteliğinin tartışılması ve atanacak müzik öğretmeni sayısının artırılması gerekmektedir.

Müzik ders kitaplarının seçiminin öğretmenlere bırakılması müzik öğretim ve eğitim sürecini olumlu yönde etkileyecek, ders kitaplarının içeriğinin daha rahat öğretilmesini sağlayacak bir diğer faktördür. Müzik ders kitaplarının uygulamadaki işlevselliğini arttırabilmek için ders kitaplarının içeriği ile ilgili değiştirilmesi gereken en önemli konu, kitaplardaki şarkı dağarcığıdır. Şarkıların çocukların yaşına uygun olması, çağcıl şarkılara daha çok yer verilmesi, kitaptaki şarkıları içeren CD'lerin ders kitabı ile birlikte verilmesi, kitap yazarlarının şarkının prozodik uygunluğu, müzikal güzelliğini göz önüne almadan kendi bestelerine kitaplarda bolca yer vermemesi, ders kitaplarında yer alan bazı şarkılarda piyano eşliğinin yer alması ya da öğrenci kitabının yanında, piyano eşliklerinin ve ilave açıklamaların bulunduğu bir öğretmen kitabının da olması, çalgı eğitimine özellikle blok flüt eğitimine ders kitapları içinde konulara paralel olarak yer verilmesi, konuların çocukların hazır bulunuşluk düzeylerine uygun olarak hazırlanması, kitapların içeriğinde çocukların müzikal yaratıcılıklarını geliştirici faaliyetlerin artması, kitaplarda çocukların ilgisini çekecek görsel imgelerin ve resimlerin artması, konuları destekleyecek şarkı ve türkü sayısının artırılması, üniteler hazırlanırken, önemli gün ve haftalara daha çok dikkat edilmesi müzik ders kitaplarının uygulamadaki işlevselliğinin artması için sunulan önerilerdir.